

Україна та Міжнародний кримінальний суд: сім років взаємодії

Ця публікація підготовлена з метою інформування українських та міжнародних стейкхолдерів стосовно діяльності Міжнародного кримінального суду в контексті розслідування воєнних злочинів, скоєних на території України

Україна та Міжнародний кримінальний суд: сім років взаємодії// Київ, 2021 р. – 12 с.

Авторка публікації:

Анна Микитенко, юрисконсульт міжнародної групи Global Rights Compliance LLP

Дизайн та верстка:

Анна Панасюк

Публікація підготовлена в рамках діяльності міжнародної платформи громадянського суспільства CivilMPlus і проекту «Діалог заради взаєморозуміння і права: посилення внеску громадянського суспільства у врегулювання конфлікту, демократичний розвиток регіону і підготовку безпечної реінтеграції на сході України». Проект реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ ФРН.

Думки і судження, надані у цій публікації, необов'язково відображають позицію всіх членів платформи CivilMPlus та Міністерства закордонних справ ФРН.

ВСТУП

У перші дні після Революції Гідності в Україні почалася нова ера у застосуванні міжнародного кримінального права, коли 25 лютого 2014 року Верховна Рада визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду (далі - МКС або Суд) «щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» на Євромайдані з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року.¹ Вже за рік Верховна Рада подала до Суду другу заяву, яка розповсюдила його юрисдикцію на злочини проти людяності та воєнні злочини, скоєні «вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР»».²

Таким чином, **внаслідок заяв української влади юрисдикція МКС щодо України поширюється на злочини проти людяності, які могли бути вчинені у період подій Євромайдану з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року, а також на злочини проти людяності та воєнні злочини, які могли бути вчинені та/або продовжують**

вчинятися у Криму та на Донбасі. Суд розпочав вивчення української ситуації 25 квітня 2014 року.³ З цього моменту Канцелярія Прокурора МКС аналізувала інформацію, яка надходила від урядових і неурядових джерел, аби визначити, чи є підстави ініціювати повне розслідування. Для цього Канцелярія Прокурора повинна оцінити такі обставини: (i) чи були вчинені або продовжують вчинятися геноцид, злочини проти людяності чи воєнні злочини на території України або її громадянами; (ii) чи справа є допустимою, а саме через неможливість або неспроможність національних органів влади притягнути винних у скоєнні цих злочинів до відповідальності на національному рівні; (iii) чи є підстави вважати, що розслідування не буде слугувати інтересам правосуддя.⁴

Зрештою, 11 грудня 2020 року тодішня Прокурорка МКС оголосила про завершення вивчення ситуації в Україні, встановивши розумні підстави вважати, що широкий спектр злочинів проти людяності та воєнних злочинів було вчинено в Україні.⁵ Хоча на момент написання цієї публікації

1 Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст.230).

2 Постанова Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 12, ст.77).

3 Пресреліз МКС «Прокурорка Міжнародного кримінального суду Фату Бенсуда відкриває попереднє вивчення ситуації в Україні», 25 квітня 2014 року. [\[онлайн\]](#)

4 Римський статут, стаття 53(1).

5 Заява Прокурорки, Фату Бенсуди, про закінчення попереднього вивчення ситуації в Україні, 11 грудня 2020 року. [\[онлайн\]](#)

**минув майже рік з моменту заяви Проку-
рорки, розслідування досі не почалося.**

Відповідно, у публікації пропонується доклад-
ніше розглянути, які злочини можуть стати
предметом розслідування у МКС, коли і за
яких умов таке розслідування може розпо-

чатися, і як українські урядові та неурядові
актори взаємодіють з МКС. Публікація базу-
ється на багаторічному досвіді роботи в Укра-
їні та численних дослідженнях міжнародної
групи Global Rights Compliance (далі — GRC),
з якою авторка співпрацює як консультантка
з правових питань.

ЗЛОЧИНИ У ФОКУСІ МКС

У грудні 2020 року Прокуратура МКС виокре-
мила три категорії злочинів, які, на її думку,
підлягають розслідуванню: (i) злочини, скоєні у
Криму та (ii) злочини, скоєні на Донбасі у кон-
тексті ведення бойових дій та (iii) у контексті
тримання під вартою.⁶

Згодом Канцелярія Прокурора МКС конкре-
тизувала цей список, зазначивши, що **є ро-
зумні підстави вважати, що під час окупа-
ції Криму з 26 лютого 2014 року вчинено
воєнні злочини:** вбивства, катування, по-
сягання на людську гідність, незаконне три-
мання під вартою, призов на службу в армії
держави-супротивниці, позбавлення захище-
них осіб права на справедливий і регулярний
судовий розгляд, переміщення осіб, позбав-
лених волі і затриманих, поза межі окупованої
території, захоплення приватної та культурної
власності, яке не є виправданим потребами

війни.⁷ **Крім цього, Канцелярія має розумні
підстави вважати, що злочини проти лю-
дяності скоєно у Криму у період, який вів
до окупації, та безпосередньо під час оку-
пації.**⁸ Зокрема, це злочини проти людяності:
вбивства, депортація або насильницьке пере-
міщення населення, поміщення у тюрму або
інше тяжке позбавлення фізичної свободи,
катування, переслідування та насильницькі
зникнення.⁹

**На думку Канцелярії Прокурора МКС,
воєнні злочини скоювалися та продов-
жують скоюватися також на Донбасі.**¹⁰
Варто зазначити, що воєнні злочини можуть
бути вчинені у контексті збройних конфліктів
міжнародного та неміжнародного характеру.
На Донбасі, як попередньо вважає Канцеля-
рія, неміжнародний збройний конфлікт між
українськими урядовими силами та «проти-

6 Там само.

7 Канцелярія Прокурора МКС, Звіт про діяльність з попереднього вивчення, 14 грудня 2020 року, п. 278.
[\[онлайн\]](#)

8 Там само, п. 279.

9 Там само.

10 Там само, п. 280.

урядовими збройними елементами» розпочався 30 квітня 2014 року.¹¹ Паралельно з цим, не пізніше 14 липня 2014 року Україна та Росія вступили у пряме збройне протистояння, що ознаменувало початок міжнародного збройного конфлікту.¹² Суд продовжує вивчати інформацію, щоб встановити, чи Росія здійснювала загальний контроль над збройними групами, а саме постачала обладнання, фінансування і персоналу, а також загалом керувала чи допомагала у плануванні операцій таких груп, що перетворило би міжнародний конфлікт на міжнародний.¹³

Відповідно, якщо два конфлікти тривають паралельно, то до списку злочинів, вчинених на Донбасі, належать воєнні злочини, зокрема, навмисне спрямування нападів на цивільних осіб, цивільні та захищені об'єкти, вбивства, катування та нелюдське або жорстоке поводження, посягання на людську гідність, зґвалтування та інші форми сексуального насильства.¹⁴ Якщо конфлікт мав міжнародний характер, то могли бути вчинені інші два типи воєнних злочинів, які назвала Канцелярія Прокурора МКС, а саме навмисний напад, який призвів до такої шкоди цивільним особам і об'єктам, яка була очевидно надмірною щодо очікуваної військової переваги, а також незаконне тримання під вартою.¹⁵

Цікаво, що на національному рівні у контексті Донбасу Україна переслідує зовсім інші зло-

чини. Хоча стаття 438 Кримінального кодексу України ('ККУ'), яка криміналізує порушення законів і звичаїв ведення війни, у цілому дозволяє переслідування діянь, які становлять злочини у фокусі МКС, за інформацією, наданою Офісом генерального прокурора, загальна кількість таких проваджень на початок 2021 року складала менше 300, а судових вироків є лише два.¹⁶ Замість використання цієї норми у більшості випадків порушення розслідуються на національному рівні як створення або участь у терористичній групі за статтею 2583 ККУ чи створення або участь у непередбачених законом воєнізованих або збройних формуваннях за статтею 260 ККУ. Такий підхід, хоча прямо не заборонений міжнародним правом, є як мінімум нелогічним, адже виглядає, що одні і ті самі діяння представлені як тероризм, коли це зручно (у провадженнях на національному рівні та у Міжнародному суді ООН), і як воєнні злочини для цілей МКС. Більш того, такий підхід не відображає тяжкості вчинених діянь.

Така національна практика не є перепорою на шляху до правосуддя у МКС. Натомість, існує інший фактор, який стоїть на заваді розслідуванню.

11 Канцелярія Прокурора МКС, Звіт про діяльність з попереднього вивчення, 14 листопада 2016 року, п. 168. [\[онлайн\]](#)

12 Там само, п. 169.

13 Там само, п. 170.

14 Канцелярія Прокурора МКС, Звіт про діяльність з попереднього вивчення, 14 грудня 2020 року, п. 280. [\[онлайн\]](#)

15 Там само, п. 281.

16 Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області у справі 243/4702/17, 1 червня 2017 року та вирок Лисичанського міського суду Луганської області у справі 415/2182/20, 18 травня 2020 року.

ПОЧАТОК РОЗСЛІДУВАННЯ У МКС

Враховуючи, що Україна не ратифікувала Римський статут, який є установчим документом МКС, Прокурор МКС не може розпочати повне розслідування, доки Палата попереднього розгляду при МКС не надасть відповідний дозвіл.¹⁷ Для цього Прокурор МКС складає звіт про попереднє вивчення за статтею 53 Римського статуту і подає до Палати попереднього розгляду клопотання про надання дозволу розслідувати ситуацію.

Стосовно ситуації в Україні цих кроків не було вжито. З-поміж очевидних причин — зміна Прокурора МКС і недостатня кількість ресурсів Суду. Термін повноважень Прокурорки Фату Бенсуди, під керівництвом якої проводилося і було завершено попереднє вивчення щодо України, спливає у червні 2021 року.¹⁸ У період з грудня 2020 року, коли Бенсуда заявила про завершення попереднього вивчення, по червень 2021 року, коли вона покинула пост Прокурорки МКС, Фату Бенсуда не подала необхідне клопотання Палаті попереднього розгляду. Карім Хан, який обійняв посаду Прокурора МКС у червні 2021 року,¹⁹ також поки що не подав необхідне клопотання.

Карім Хан наголошує, що ресурси Суду обмежені, і слід розставити пріоритети та використовувати ці ресурси для розбудови якісніших судових справ, адже правосуддя здійснюється у залі суду, а не на етапі попереднього вивчення чи розслідування.²⁰ За декілька днів до цього представник Канцелярії Прокурора МКС під час свого виступу на конференції «Правова (не)визначеність окупації: Крим і Донбас», коментуючи перспективи України у МКС, зазначив, що «у Суду просто немає можливості з нинішніми бюджетними обмеженнями розпочати ці розслідування. У нас більше справ на стадії судового та досудового розгляду, ніж будь-коли було. У нас багато розслідувань, у тому числі нові, нещодавно відкриті стосовно Бангладеш / М'янми, Афганістану і зараз, останнє, Палестини, і тому ми просто закликали держави-учасниці надати Суду кошти, щоб він міг рухатися далі».²¹

З цих заяв можна зробити висновок, що **розслідування ситуації в Україні може бути відкладене, поки у МКС не з'являться необхідні ресурси.** Навіть коли така можливість виникне, варто пам'ятати, що між поданням клопотання про надання дозволу розслідувати ситуацію та наданням такого до-

17 Римський статут, стаття 54(2).

18 МКС, Канцелярія Прокурора. [\[онлайн\]](#)

19 МКС, Канцелярія Прокурора. [\[онлайн\]](#)

20 Аль Джазіра, «Новий Прокурор МКС Карім Хан обіцяє будувати 'сильніші справи'», 16 червня 2021 року. [\[онлайн\]](#)

21 Цитати з міжнародної конференції «Правова (не)визначеність окупації: Крим і Донбас», 9-11 червня 2021 року, с. 12. [\[онлайн\]](#)

зволу міне не менше декількох місяців. Розгляд такого клопотання щодо ситуації у Бангладеш / М'янмі тривав чотири місяці, тоді як клопотання стосовно Афганістану розглядалося 16 місяців і зрештою було відхилено Палатою попереднього розгляду, і лише рік потому Апеляційна палата переглянула це рішення і надала відповідний дозвіл.²²

Таким чином, **правосуддя у МКС не є простим або швидким вирішенням проблеми притягнення до відповідальності за злочини, скоєні у Криму та на Донбасі, що однак не означає, що Україні не варто рухатися цим шляхом. Навпаки, усі можливі механізми мають бути використані, у тому числі співпраця з МКС.**

КОМУНІКАЦІЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА МКС

На стадії попереднього вивчення ситуації Канцелярія Прокурора МКС отримує інформацію з різних джерел: держав, органів ООН, міжурядових або неурядових організацій або інших надійних джерел.²³ Інформація частіше за все надходить у формі повідомлень за статтею 15 Римського статуту. Останній раз, коли Канцелярія Прокурора МКС звітувала про кількість повідомлень, отриманих щодо ситуації в Україні — у грудні 2018 року — таких повідомлень було 86.²⁴ Повідомлення приймаються постійно, навіть коли Прокурор складає остаточний звіт про попереднє вивчення.

Україна активно використовує цей механізм. **Неурядові правозахисні організації та прокуратура передають інформацію до МКС окремо або у співпраці. Прокуратура Автономної Республіки Крим (далі - АРК), наприклад, разом із правозахисниками з Кримської правозахисної групи, Регіо-**

нального центру з прав людини, Української Гельсінської спілки з прав людини та іншими надіслали до МКС 12 повідомлень про декілька злочинів. Зокрема, це повідомлення про воєнний злочин насильницького призову до служби у силах держави-супротивника — злочин, який не переслідувався жодним судом після Нюрнберзького трибуналу.

Донецька та Луганська обласні прокуратури також надіслали декілька повідомлень до МКС, у тому числі спільно з Луганським обласним правозахисним центром «Альтернатива». Ці повідомлення стосувалися воєнних злочинів умисного спрямування нападів на цивільне населення та / або цивільні об'єкти.

Крім того, правозахисники самостійно передають інформацію до МКС, у тому числі

22 Пресреліз МКС «Судді МКС дозволили відкриття розслідування щодо ситуації у Бангладеш / М'янмі», 14 листопада 2019 року [\[онлайн\]](#); МКС, Афганістан. [\[онлайн\]](#)

23 Римський статут, стаття 15(2).

24 Канцелярія Прокурора МКС, Звіт про діяльність з попереднього вивчення, 5 грудня 2018 року, п. 59. [\[онлайн\]](#)

з питань, яким слідчі та прокурори не приділяють необхідної уваги, як-то злочини проти людяності та воєнні злочини, пов'язані з сексуальним насильством.²⁵

Міжнародна група GRC підготувала декілька

повідомлень до МКС щодо ситуації в Україні на запит органів прокуратури або надала експертну підтримку у підготовці повідомлень. Цей досвід дозволяє назвати низку проблем, які виникають під час підготовки повідомлень.

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ПОВІДОМЛЕНЬ ДО МКС

Складнощі при підготовці повідомлень до МКС за статтею 15 Римського статуту в українському контексті здебільшого стосуються доступу до інформації та доказів, а також їх якості.

Перша проблема здебільшого зумовлена триваючим збройним конфліктом та/або станом окупації, за яких слідчі не мають фізичного доступу до доказів і свідків, які знаходяться на непідконтрольних Україні територіях, а доступ правозахисних організацій часто є обмеженим. Частково цю проблему можна подолати шляхом допиту свідків у режимі онлайн, що однак викликає занепокоєння про безпеку свідків, які залишаються на непідконтрольній території. Іншим потенційним рішенням може бути покращення робочих відносин з офісами соці-

альних мереж, де часто публікується інформація, яка може слугувати доказом вчинення злочинів проти людяності та/або воєнних злочинів. Проте комплексне вирішення проблеми доступу до доказів виглядає можливим лише після закінчення конфлікту.

Крім недоступності доказів і інформації відсутність організованої електронної системи зберігання доказів дає про себе знати. Матеріали кримінальних проваджень існують в одному друкованому примірнику, що значно вповільнює складання повідомлень до МКС, адже час витрачається і на виготовлення копій, і на вчитування не завжди зрозумілого почерку, і на гортання сотень сторінок для пошуку конкретної інформації замість електронного пошуку по ключових словах. Для подолання цієї проблеми

25 Така інформація була передана, зокрема, Східноукраїнським центром громадських ініціатив і Міжнародною федерацією прав людини, див. ZMINA, «Правозахисники надіслали до Гааги подання про сексуальне насильство на Донбасі», 27 вересня 2018 року. [\[онлайн\]](#)

електронна система I-DOC, з якою зараз працює прокуратура АРК, має бути впроваджена і в інших прокуратурах. Ця система дозволяє забезпечувати ефективне документування та розслідування злочинів проти людяності, воєнних злочинів і порушень прав людини в умовах завантаженості прокуратури та територіальної віддаленості слідчих органів.

Щодо якості доказів, то, на жаль, вона залишається низькою. **Слідчі мало розуміють, які докази і як збирати, щоб побудувати обвинувачення у справах, пов'язаних із конфліктом. Прокурори, хоча краще розуміють ці питання і пройшли певне навчання, не мають часу і необхідного обсягу процесуальних прав для проведення всіх слідчих дій.** Таким чином, у багатьох провадженнях допити свідків і потерпілих проводяться на основі стандартизованого списку питань, який не враховує особливості конкретних злочинів і тому не бере до уваги важливу інформацію щодо контекстуальних елементів злочинів, умислу злочинців, зв'язку між безпосередніми виконавцями злочинів і висо-

копоставленими військовими командирами чи політичними лідерами, що є важливими частинами складів воєнних злочинів та злочинів проти людяності.

Слідчі та прокурори все ще недостатньо часто посилаються на докази з відкритих джерел, як-то звіти міжнародних і неурядових організацій, публікації у медіа та соціальних мережах. Частково це компенсується зусиллями правозахисних організацій, які зазвичай збирають повнішу і точнішу інформацію з відкритих джерел у рамках підготовки повідомлень до МКС. Тим не менш, слідчим і прокурорам варто звернути увагу на джерела інформації менш традиційні, ніж допит свідків і пошук речових доказів.

У цілому, проблеми, які виникають під час підготовки повідомлень до МКС, не є унікальними і так само стосуються проваджень на національному рівні, що лише посилює необхідність докладання максимально можливих зусиль для їх подолання.

УКРАЇНА ТА МКС: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

Коли у Канцелярії Прокурора МКС з'являться ресурси для розслідування ситуації в Україні, він, імовірно, подасть до Палати попереднього розгляду при МКС відповідне клопотання, про яке йшлося вище. Після розгляду такого клопотання Палата може задовольнити або відхилити його. **На даний момент, ситуація в Україні виглядає такою, що відповідає критеріям для задоволення клопотання про початок повного розслідування, а**

саме є розумні підстави вважати, що злочини проти людяності та воєнні злочини, на які поширюється юрисдикція МКС, і розслідування яких є в інтересах правосуддя, вчинені чи вчиняються на території України та/або її громадянами.

Як на етапі попереднього вивчення, так і на етапі повного розслідування МКС вивчає ситуації всебічно і неупереджено. Розслідування

проводиться з метою встановлення істини, а тому стосується всіх фактів і доказів, які є релевантними для оцінки кримінальної відповідальності за Римським статутом і які можуть бути доказами вини або невинуватості.²⁶

З цього випливає, і про це заявила колишня Прокурорка МКС Фату Бенсуда, що розслідування ситуації щодо України, якщо розпочнеться, то стосуватиметься обох сторін збройного конфлікту.²⁷ Отже, якщо повідомлення про вчинення злочинів проти людяності та/або воєнних злочинів українською стороною не будуть розглянуті на національному рівні, то цілком імовірно, що обвинувачені особи опиняться на лаві підсудних у МКС.

Однак варто розуміти, що **навіть за умови відкриття повного розслідування минуть роки, перш ніж таке розслідування завершиться, а судовий розгляд займе ще декілька років.** У цьому сенсі варто звернути

увагу на приклад Грузії, фактичні обставини ситуації якої схожі з українськими, і де розслідування МКС розпочалося у 2015 році і досі формально не завершено, а також не оголошено підозрюваних. Інші приклади також вказують на тривалий розгляд. Так, між початком розслідування ситуації у Центральноафриканській республіці та початком судового процесу проти ключового підозрюваного минуло три роки.²⁸ Далі судовий розгляд тривав шість років, а ще за два роки Апеляційна палата МКС виправдала обвинуваченого.²⁹ В іншому прикладі судовий розгляд проти обвинувачених у злочинах проти людяності у Кот-д'Івуарі почався за п'ять років після початку розслідування ситуації у державі, тривав три роки і закінчився виправдувальним вироком.³⁰

Таким чином, якщо розслідування ситуації в Україні буде розпочато, то воно, ймовірно, триватиме не менше трьох-п'яти років, і ще декілька років займуть судові процеси.

26 Римський статут, стаття 54(1).

27 Заява Прокурорки, Фату Бенсуди, про закінчення попереднього вивчення ситуації в Україні, 11 грудня 2020 року. [\[онлайн\]](#)

28 МКС, Довідка у справі «Прокурор проти Жана-П'єра Бемба Гомбо». [\[онлайн\]](#)

29 Там само.

30 МКС, Довідка у справі «Прокурор проти Лорента Г'багбо і Чарльза Бле Гуде». [\[онлайн\]](#)

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Канцелярія Прокурора МКС завершила попереднє вивчення ситуації в Україні у грудні 2020 року, прийшовши до висновку, що події у Криму та на Донбасі вимагають повного розслідування. Такий висновок було зроблено, у тому числі, виходячи з інформації, яку до МКС надсилали українські слідчі та прокурорські органи разом із правозахисниками у порядку повідомлень за статтею 15 Римського статуту.

Процес підготовки повідомлень є достатньо складним і викриває низку проблемних питань у роботі слідчих і прокурорів, включно з відсутністю доступу до інформації та доказів і низькою якістю матеріалів кримінальних проваджень. Вирішення цих питань полегшить не тільки процес взаємодії з МКС, а і розслідування та притягнення до відповідальності за злочини, вчинені у Криму та на Донбасі, на національному рівні.

Останнє є особливо важливим з огляду на те, що Канцелярія Прокурора все ще не подала

клопотання про відкриття повного розслідування ситуації в Україні через обмежені ресурси і невідомо, коли таке клопотання буде подане. Навіть якщо розслідування розпочнеться, воно триватиме декілька років, і ще декілька років буде потрібно для проведення судового процесу та винесення вироків.

За таких обставин, **підвищення якості національних розслідувань і розбудови справ щодо злочинів, вчинених у Криму та на Донбасі, з одного боку, збереже ресурси МКС, адже чим кращі матеріали Канцелярія Прокурора отримує від України, тим менше власних ресурсів їй необхідно витрачати і тим вірогіднішим буде надсилення клопотання про дозвіл ініціювати повне розслідування. З іншого боку, якісні національні розслідування зроблять можливим притягнення злочинців до відповідальності на національному рівні, що означає, що правосуддя відбудеться, хоча б частково, і без втручання МКС.**

CivilM + — незалежна міжнародна платформа громадянського суспільства, місією якої є активне сприяння об'єднанню громадських ініціатив та інших активностей з відбудови Донецької і Луганської областей як мирних, інтегрованих і розвинених регіонів у складі демократичної України та єдиного Європейського простору, за активної участі населення регіону та осіб, які залишили регіон через конфлікт.

CivilM + надає своїм учасникам можливість співпраці в рамках спільних ініціатив і проєктів, створення і вираження спільних позицій, надання взаємної підтримки і прояву солідарності, систематизації знань, підвищення кваліфікації та поліпшення скоординованої роботи.

Платформа CivilM + заснована в грудні 2017 року силами представників громадянського суспільства з України, Росії, Німеччини та Франції.

Більше про платформу можна дізнатися на civilmplus.org

Платформа була створена в рамках проєкту «Діалог заради взаєморозуміння і справедливості: європейські НУО, що працюють разом для вирішення конфліктів в Донбасі», реалізованого DRA e.V завдяки підтримці Міністерства закордонних справ ФРН.

Federal Foreign Office